

Маценко А.М., Хижняк М.
Сумський національний університет

ЕКОЛОГІЧЕСКІ КРИТЕРІЇ ЕКОНОМІЧСЬКОЇ БЕЗОПАСНОСТІ ВОДОПОЛЬЗОВАННЯ

В зарубежній і отечественній практиці, а також в науковій сфері достатньо багато уваги виділено екологічної економіческої безпеки водопользування, яка обумовлюється з однієї сторони максимальним використанням екоуслуг водних ресурсів для устойчивого економічного зростання, а з іншої – збереженням та достаточним воспроизводством водних ресурсів. На практиці досягти такої гармонії достатньо складно з-за складності взаємозв'язків між підсистемами водних екосистем.

Ізвестно, що екологічно ненормований зростання обсяг споживання якості води в кінцевому результаті приводить до значительного маржинальному залежанню води необхідного якості в зв'язку з усложненням її відновлення та очистки. Виникаючий дефіцит пресної води сприяє переходу до управління водними ресурсами, в основі якого лежать переважно механізми позитивної зворотної зв'язки (змінення параметрів гомеостазу системи). С цією метою зниження витрат на водопідготовку в розвинутих країнах світу максимально застосовують природний потенціал. Для цього науково обґрунтовано структурують територію басейнів з метою мінімізації забруднення поверхневих та підземних джерел води та максимізації воспроизводственного потенціала водних екосистем.

Стратегії інтегрального управління водними ресурсами крім розвитку техніко-економіческих методів економії води (стимулювання переходу на маловодні та безводні технології, опреснення соленої води т. д.) все частіше основуються на екологічно-економіческих методах (відновлення природної структури басейну, збереження біорізноманіття т. п.), орієнтованих на устойчиве водопользування. Реалізація подібної стратегії дозволяє значально зберегти на затратах на водопідготовку, оскільки в разі якості очистки затрати ідути переважно тільки на обеззараження води (опис Великобританії). Для безпечної функціонування водного басейну важливо нормувати та антропогенну навантаження на нього. Считається, що застосування для технологіческих цілей без серйозних екологіческих наслідків можна близько 10-40% годового стока джерела [1-3], в залежності від величини водного об'єкта (малі, середні, великі річки). По нашому думцю, в цей ліміт целесообразно включити як воду, яку можуть придбати та вибирати водопользователі, так і воду, гіпотетично необхідну для засолення неочищених стоків до безпечної концентрації. Такий підхід значально упростить процедури управління водними ресурсами та буде сприявати більш безпечному водопользуванню.

Указанные екологические ограничения обуславливают формирование рынка воды, субъектами которого с одной стороны выступает государство, в лице муниципальных и коммунальных организаций в сфере водопользования, а с другой водопользователи (субъекты хозяйствования и домохозяйства). При этом следует различать два совершенно разных рынка – конкурентный (государство - субъекты хозяйствования) и социально-экономический (государство - население). Объектом рынка пресной воды из поверхностных источников и одновременно товаром должны выступать уже указанные 10-40% среднегодового стока. Как показывает мировой опыт, наилучшее распределение природных ресурсов обеспечивается на основе рынка лицензий, которыми может торговаться как государство, так и водопользователи между собой в случае недопользования приобретенных объемов воды или с целью привлечения дополнительных средств от экономии воды в результате перехода на более совершенные технологии. Рыночное (конкурентное) формирование цены на водные ресурсы является своеобразным мотивирующим к рационализации водопользования фактором.

С учеом екологических ограничений, регіони з значительними потребностями в водних ресурсах можуть їх компенсувати за рахунок водних ресурсів з підземних джерел (часові), доставкою води з сусідніх регіонів, а також з допомогою державних програм, сприяючих переходу на найкращі технології економії води. Єстественно треба передбачити механізми сверхлімітного відбору, але тільки на основі принципа «загрязнитель платить», т.е. компенсаційні платежі, штрафи т.п. повинні виходити переважно з прибутку підприємства-застосувача, а не закладатися в собістоимості продукції («потребитель платить»). В разі же необхідності використання водних ресурсів для суспільних цілей вище екологічески обґрунтованих норм необхідно внедрити в практику принцип «все суспільство платить» путем обліку витрат на відновлення та підтримання водних екосистем в налогах для населення та суб'єктів економіки.

1. Оцінка допустимих витрат стока в басейнах малих річок: основні методичні положення / [В. І. Данилов-Данильян, М. В. Болгов, В.Г. Дубініна та ін.] // Водні ресурси. — Т. 33, №2. — 2006. — С. 224—238.
2. Демиденко А. Що є цілями сталого розвитку водних ресурсів України та чи можна виміряти рух в їх напрямку? / А. Демиденко // Стратегії забезпечення сталого розвитку України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 20 травня 2008 р. — К. : РВПС України НАН України, 2008. — Ч. 2. — С. 19—21.
3. Ячик А. В. Водогосподарська екологія : у 4 т., 7 кн. — К. : Генеза. — Т.3, кн. 5. — 2004. — 496 с.